

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”

TEZĂ DE DOCTORAT

**CONTINUITATE ȘI DISCONTINUITATE ÎN TRANZIȚIA
DE LA GRUPA MARE LA CLASA PREGĂTITOARE**

-REZUMAT-

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC,
PROFESOR UNIV. DR. VASILE CHIȘ**

**DOCTORAND,
BEȘA (CÎRCEIE) EMILIA-SANDA**

Cluj-Napoca

2018

CUPRINS

INTRODUCERE

PARTEA I: FUNDAMENTARE TEORETICĂ

CAPITOLUL I. PERSPECTIVE ȘI TENDINȚE ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE CONTEMPORANĂ

- I.1. Premise pedagogice ale învățământului preșcolar și școlar. Abordare diacronică
- I.2. Modele ale educației timpurii în Europa
- I.3. Cadrul legislativ, structural și funcțional al învățământului din România, pentru nivelele preșcolar și primar

CAPITOLUL II. COMPLEMENTARITATEA CICLURILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ȘI PRIMAR, ÎN CONTEXTUL REFORMEI SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ROMÂNESC

- II.1. Dinamica reformei curriculare în ciclul preșcolar și primar din România
- II.2. Elemente curriculare de continuitate și de discontinuitate în tranziția de la grupa mare la clasa pregătitoare
- II.3. Elemente de complementaritate între ciclurile de învățământ preșcolar și primar
- II.4. Învățarea ludică în ciclurile de învățământ preșcolar și primar

CAPITOLUL III. PROBLEMATICA INADAPTĂRII ȘCOLARE ÎN CAZUL COPIILOR DE GRUPĂ MARE ȘI A ELEVILOR DIN CLASA PREGĂTITOARE

- III.1. Conceptul de inadaptare școlară
- III.2. Dificultăți generate de inadaptarea școlară
- III.3. Consecințe în planul evoluției școlare ale prezenței problemelor de adaptare la nivelul elevilor din clasa pregătitoare

CAPITOLUL IV. PARTENERIATUL GRĂDINIȚĂ - FAMILIE, RESPECTIV ȘCOALĂ - FAMILIE ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI ACTUALE

IV.1. Grădinița și școala – factori principali și catalizatori ai parteneriatului educațional cu familia

IV.1.1. Eficientizarea conexiunii școală –familie

IV.1.2. Rolul școlii în facilitarea adaptării elevului la regimul școlar

IV.2. Strategii de implicare a familiei în educație și forme de organizare ale activităților parteneriale grădiniță/ școală –familie

PARTEA A II-A: DEMERSURI INVESTIGATIVE PE TEMA “CONTINUITATE ȘI DISCONTINUITATE ÎN TRANZIȚIA DE LA GRUPA MARE LA CLASA PREGĂTITOARE”

CAPITOLUL V. COORDONATELE GENERALE ALE CERCETĂRII

V.1. Premise ale cercetării

V.1.1. Delimitarea problemei de cercetat

V.1.2. Descrierea demersului investigativ

V.2. Designul cercetării

V.2.1. Scopul și obiectivele cercetării

V.2.2. Ipotezele și variabilele cercetării

V.2.3. Sistemul metodelor și instrumentelor de cercetare utilizate

V.2.4. Grupul de participanți

V.2.5. Eșantionul de conținut

CAPITOLUL VI. ETAPELE CERCETĂRII PEDAGOGICE

VI.1. Etapa preexperimentală

VI.1.1 Obiectivele etapei preexperimentale

VI.1.2. Metodologia cercetării în etapa preexperimentală

VI.1.2.1. Colectare de date prin intermediul anchetei pe bază de interviu

VI.1.2.2. Analiza documentelor curriculare

VI.1.2.3. Culegerea de date prin intermediul chestionarelor pentru învățătoare/ educatoare și părinți

VI.1.2.4. Înregistrarea de date cu ajutorul observației

VI.1.2.5. Testarea inițială a preșcolarilor și elevilor în etapa preexperimentală

VI.1.3. Prelucrarea, analiza și interpretarea rezultatelor din etapa preexperimentală

VI.1.3.1. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute în urma interviului

VI.1.3.2. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute din analiza documentelor curriculare

VI.1.3.3. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute din chestionarul pentru învățătoare

VI.1.3.4. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute din chestionarul pentru educatoare

VI.1.3.5. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute din chestionarul pentru părinți

VI.1.3.6. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute din analiza protocoalelor de observație completate la grupa mare și clasa pregătitoare

VI.1.3.7. Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute la testarea inițială a preșcolarilor de grupă mare și a elevilor din clasa pregătitoare

VI.1.4. Concluzii ale etapei preexperimentale

VI.2. Etapa experimentului formativ

VI.2.1. Caracterizarea generală a etapei formative

VI.2.2. Descrierea programului de intervenție formativă

VI.2.2.1. Sesiunea 1. Proiect de program de formare a cadrelor didactice de la grupele mari și clasele pregătitoare, privind armonizarea demersului curricular și metodologic în grădiniță și școală

VI.2.2.2. Sesiunea 2. Dezvoltarea sistematică a relațiilor parteneriale școală – familie

VI.2.2.3. Sesiunea 3. Realizarea unui program de activități formale, nonformale și informale adecvat elevilor clasei pregătitoare, în vederea optimizării tranziției de la grădiniță la școală

VI.3. Etapa postexperimentală

VI.3.1. Descrierea procedurilor utilizate în etapa postexperimentală

VI.3.2. Rezultate înregistrate în urma completării protocoalelor de observație

VI.3.3. Rezultatele testelor finale la *Comunicare în limba română / Matematică și explorarea mediului*

VI.3.4. Rezultate privind validarea probei *Brief Early Skills & Support Index* (BESSI) aplicată pe populația românească

CAPITOLUL VII. PREZENTAREA, ANALIZA ȘI INTERPRETAREA REZULTATELOR COMPARATIVE DINTRE ETAPELE PREEXPERIMENTALĂ ȘI POSTEXPERIMENTALĂ

VII.1. Rezultate obținute în cadrul activităților de observare a conduitei adaptative a școlarelor

VII.2. Rezultate obținute în cadrul testărilor la *Comunicare în limba română și Matematică și explorarea mediului*

CAPITOLUL VIII. CONCLUZII

VIII.1. Concluzii referitoare la tema abordată în cercetarea *Continuitate și discontinuitate în tranziția de la grupa mare la clasa pregătitoare*

VIII.2. Contribuția teoretică și practică a lucrării

VIII.3. Limite ale cercetării

VIII.4. Direcții viitoare ale cercetării

PORTRETE PROFESIONALE ALE EDUCATOAREI/ ÎNVĂȚĂTOAREI

1. Aspecte psihopedagogice comune
2. Trăsături psihopedagogice particulare ale educatoarei
3. Trăsături psihopedagogice particulare ale învățătoarei
4. Similarități și diferențe portretistice profesionale
5. Rolul educativ al educatoarei de la grupa mare și al învățătoarei de la clasa pregătitoare în comunitate

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Termeni cheie:

- Educație timpurie, tranziție (de la grupa mare la clasa pregătitoare), continuitate/ discontinuitate/ complementaritate (între nivelurile preșcolar și primar), adaptare/ inadaptare școlară, parteneriat educațional.

Lucrarea intitulată „*Continuitate și discontinuitate în tranziția de la grupa mare la clasa pregătitoare*” vizează analiza comparativă și în detaliu a unor aspecte semnificative, proprii predării și învățării interactive, având drept scop optimizarea performanței școlare, urmărind tranziția de la grupa mare, la clasa pregătitoare și, în final, la clasa întâi.

În scopul asigurării unei structuri coerente din punct de vedere științific am organizat conținutul lucrării în două părți. Prima parte o constituie fundamentarea teoretică, iar în partea a doua este prezentat demersul experimental. Fiecărei părți îi sunt destinate capitole specifice și subdiviziuni, prin care se detaliază abordările teoretice sau practice aferente.

Prima parte a tezei, *Fundamentarea teoretică*, expune o prezentare sintetică a cadrului teoretic, circumscris temei anunțate prin titlu. Obiectivul elaborării acestei părți este acela de a pregăti construcția fundamentului teoretic-explicativ al demersului experimental. În acest fel fundamentarea teoretică și demersurile practice compun o unitate coerentă, fiind prezentată în primele patru capitole.

În capitolul I (**Perspective și tendințe în educația timpurie contemporană**) ne-am propus să evidențiem prin prisma explicitărilor teoretice, premise pedagogice ale învățământului preșcolar și primar într-o abordare diacronică și am detaliat modele ale educației timpurii în Europa. Totodată am integrat tema cadrului legislativ, structural și funcțional al învățământului școlar din România.

Abordarea teoretică continuă în capitolul II (**Complementaritatea ciclurilor de învățământ preșcolar și primar, în contextul reformei sistemului de învățământ românesc**) cu prezentarea unor considerații referitoare la delimitarea terminologică, dinamica reformei curriculare în ciclul preșcolar și primar din România cu privire la elementele curriculare de continuitate și de discontinuitate în tranziția de la grupa mare la clasa pregătitoare, precum și a elementelor de complementaritate între ciclurile de învățământ preșcolar și primar. Tot în acest

capitol sunt prezentate și forme ale învățării ludice la interferența ciclurilor de învățământ preșcolar și primar.

În capitolul III am abordat problematica inadaptării școlare în cazul copiilor de grupă mare și a elevilor din clasa pregătitoare, cauzele dificultăților inadaptării școlare, consecințe în planul evoluției școlare ale prezenței problemelor de adaptare la nivelul elevilor din clasa pregătitoare.

Capitolul IV (Parteneriatul grădiniță - familie, respectiv școală - familie în contextul educației actuale) prezintă factorii principali și catalizatori ai parteneriatului educațional cu familia în eficientizarea conexiunii școală –familie, rolul școlii în facilitarea adaptării elevului la regimul școlar, strategii de implicare a familiei în educație și forme de organizare ale activităților parteneriale grădiniță/ școală –familie.

Partea a II-a a tezei prezintă *Demersurile investigative ale lucrării*. Demersul experimental se axează pe o intervenție pedagogică, în scopul optimizării continuității curriculare între grupa mare și clasa pregătitoare. Au fost evidențiate cu preponderență aspectele referitoare la elementele de continuitate și discontinuitate specifice implementării clasei pregătitoare în sistemul primar de învățământ. În vederea identificării aspectelor pozitive și negative ale acestei implementări am realizat o radiografie a felului în care unele școli din Județul Suceava au asigurat derularea în condiții bune a activității didactice specifice clasei pregătitoare.

Tranziția de la grădiniță la clasa pregătitoare, apoi la clasa întâi trebuie să respecte principiul continuității între nivelurile de învățământ și să atingă nivelul elementar de performanță în formarea competențelor de bază care să definească profilurile de formare ale elevilor după vechiul și noul proiect didactic. Astfel, analiza comparativă psihopedagogică și didactică dintre nivelul anterior al competențelor copiilor (înregistrate la finalul ciclului preșcolar) și a competențelor demonstrate la sfârșitul semestrului I al clasei pregătitoare și respectiv clasei I a direcționat conceperea lucrării noastre, indicând aspectele pozitive și negative ale trecerii de la grădiniță la școală, prin parcurgerea noului traseu al clasei pregătitoare.

Un moment important în cadrul cercetării noastre îl constituie stabilirea scopului și a obiectivelor ce vor fi urmărite. Complexitatea problemei constă în faptul că asemeni multor altor fenomene din sfera științelor pedagogice, și cele de care ne ocupăm noi nu sunt ușor cuantificabile și măsurabile, iar cea mai mare parte a măsurătorilor sunt indirecte.

Ca scop în cadrul cercetării inițiate am propus ca primă direcție de acțiune: identificarea contribuției elementelor de continuitate între învățământul preșcolar și primar **în influențarea formativă a școlărilor** și în crearea unui context educativ favorabil învățării. Realizarea acestui scop ar fi pusă în evidență prin indicatori precum: îmbunătățirea rezultatelor școlare și dezvoltarea competențelor specifice la elevii din clasa pregătitoare și elevii din clasa întâi, la disciplinele selecționate pentru analiză: *Matematică și explorarea mediului*, respectiv *Comunicare în limba română*.

O a doua direcție de acțiune în cadrul cercetării o reprezintă identificarea factorilor de inadaptare timpurie și aplicarea unor măsuri ameliorative.

Ținând cont că perioadele preșcolară și școlară mică sunt foarte importante în dezvoltarea ulterioară a individului, am formulat următoarea **ipoteză generală**: implementarea unui program de intervenție, de armonizare a demersului curricular și metodologic de către educatoarele de la grupele mari și învățătoarele de la clasele pregătitoare, axat pe activități de dezvoltare profesională, pe inserția de activități ludice în programul de activitate școlară și pe programe de dezvoltare a relațiilor parteneriale grădiniță/școală – familie, conduce la facilitarea tranziției de la grupa mare la clasa pregătitoare, evidențiată prin performanță școlară și comportamentală superioară la nivelul elevilor.

În funcție de ipoteza generală s-au conturat următoarele ipoteze secundare:

a) elaborarea și aplicarea unui program formativ de intervenție pentru educatoare și învățătoare (axat pe dezbateri, prelegeri, analize de caz, programe de formare etc.) contribuie la optimizarea tranziției de la grădiniță la clasa pregătitoare.

b) introducerea în programul de intervenție a unui set de activități ludice contribuie la îmbunătățirea performanțelor comportamentale ale preșcolărilor din grupa mare (monitorizați longitudinal inclusiv pe parcursul clasei pregătitoare, respectiv clasei I, la disciplinele selecționate pentru analiză: *Matematică și explorarea mediului*, respectiv *Comunicare în limba română*).

c) cultivarea și dezvoltarea sistematică a relațiilor parteneriale școală – familie contribuie la diminuarea/ dispariția fenomenelor de inadaptare, astfel încât preșcolarul/ elevul va răspunde pozitiv cerințelor mediului educațional, evidențiindu-se prin performanță școlară și comportamentală superioară.

Am pus în centrul cercetării noastre pedagogice următoarele tipuri de *variabile ale cercetării*:

a) *variabila independentă* - programul de intervenție, de armonizare a demersului curricular și metodologic de către educatoarele de la grupele mari și învățătoarele de la clasele pregătitoare, care include trei componente: activități de dezvoltare profesională; un set de activități ludice; un program de dezvoltare a relațiilor parteneriale grădiniță/școală – familie.

b) *variabile dependente*:

- performanța școlară și comportamentală a elevilor – ca indicator al diminuării / dispariției fenomenelor de inadaptare școlară - efect al implementării celor trei componente ale programului de intervenție;

- indicatori de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;

- indicatori privind contribuția informativă și formativă a activităților ludice introduse în programul instructiv-educativ;

- indicatori de optimizare a relațiilor parteneriale școală/grădiniță – familie.

Cercetarea noastră este una de tip experimental, deoarece presupune existența unui scenariu didactic constând în desfășurarea unor acțiuni educaționale dirijate ale căror rezultate sunt studiate și interpretate științific pentru a le cuantifica eficiența, apelând la investigații de ordin cantitativ și la determinarea anumitor variabile legate de fenomenele investigate.

Întrucât influențele educative nu sunt măsurabile, fiind concretizate în acte de conștiință și de conduită, imposibil de cuprins în tipare exacte, performanța școlară și comportamentală devin indicatori ai micșorării și dispariției fenomenelor de inadaptare și dezadaptare școlară.

Analiza efectelor variabilelor independente asupra variabilelor dependente conduce la atingerea scopului prestabilit al experimentului, acela de a confirma sau de a infirma ipoteza cercetării. În funcție de gradul de atingere a scopului prestabilit se identifică în variabila noastră logică scopul complementar al cercetării, acela de a sugera alte întrebări și alte ipoteze referitoare la aspectele secvenționale care vor avea forța să influențeze elemente ale procesului educațional și să asigure o nouă perspectivă educațională acestuia.

Sistemul metodelor și instrumentelor de cercetare

1. metoda experimentului psihopedagogic;

2. metoda observației;

3. metoda anchetei pe bază de chestionar;

4. metoda anchetei pe bază de interviu;
5. metoda cercetării documentelor curriculare și a altor documente școlare;
6. instrumentul de screening Brief Early Skills & Support Index (BESSI).

Grupul de participanți la cercetarea noastră a constat în mai multe categorii de subiecți, acestea fiind prezentate în următorul tabel:

Categoria de subiecți	Nr. total	Calitatea
Specialiști în educație	13	1 inspector pentru învățământ preșcolar; 2 inspectori pentru învățământul primar; 5 metodiști pentru învățământ preșcolar; 5 metodiști pentru învățământul primar
Educatoare	40	Educatoare la grupele mari
Învățătoare	40	20 învățătoare de la clasa pregătitoare 20 învățătoare de la clasa I
Părinți	37	părinți ai copiilor din clasa pregătitoare
Preșcolari/ școlari	100	50 preșcolari din două grupe mari de grădiniță, care ulterior au fost încadrați (în aceeași formulă) în două clase pregătitoare (<i>eșantionul experimental</i>); 50 preșcolari din alte două grupe mari de grădiniță, care ulterior au fost încadrați (în aceeași formulă) în două clase pregătitoare (<i>eșantionul de control</i>)
Participanți la administrarea instrumentului BESSI	1.384	22 învățători 20 educatoare 298 preșcolari – grupa mare (144 din mediul rural și 154 din mediul urban) 373 elevi ai clasei pregătitoare (210 din mediul rural, 163 din mediul urban); 671 părinți ai preșcolarilor sau școlarilor luați în studiu

Etapa preexperimentală a cuprins următoarele activități:

- Interviu realizat cu specialiști din educație
- Analiza documentelor curriculare specifice învățământului preșcolar și primar
- Chestionare administrate învățătoarelor, educatoarelor și părinților, referitoare la aspecte de organizare și desfășurare a activităților specifice clasei pregătitoare și a tranziției de la grădiniță la școală

- Observarea preșcolărilor din grupa mare și elevilor din clasa pregătitoare, sub aspectul competențelor socio/emoționale demonstrate în activitățile la grupă/ clasă

- Testarea inițială a preșcolărilor și elevilor, în domeniul comunicării și al matematicii/ științelor.

În urma prezentării detaliate a rezultatelor etapei preexperimentale avem o ilustrare a modului în care specialiștii în educație, reprezentanții învățătorilor sau educatoarelor și chiar părinții chestionați de noi percep și evidențiază principalele aspecte ale continuității grădiniță – școală, uneori dintr-o perspectivă critică ce aduce în prim-plan riscuri ale manifestării unei fragmentări la nivelul procesului de trecere de la învățământul preșcolar la cel primar. În plus, evaluarea preșcolărilor spre finalul grupei mari și a elevilor din clasa pregătitoare după parcurgerea unei secvențe de program școlar relativ limitată în timp (aproximativ jumătate de semestru), ne demonstrează că nivelul de maturitate a acestora poate fi cauza unor probleme de adaptare, alături însă și de alți factori, independenți de gradul lor de dezvoltare.

Este clar că dificultăți ale unei integrări școlare armonioase încă există, în ciuda demersurilor de asigurare atât a nivelului de pregătire a preșcolărilor, cât și a condițiilor organizatorice, curriculare, materiale etc., dar se impun a fi menționate și aspecte pozitive, determinate de introducerea clasei pregătitoare la școală.

Datele obținute în etapa preexperimentală au fost folosite în proiectarea demersului experimental, combinând părerile celor investigați cu opinii proprii referitoare la strategiile reale de intervenție în actul didactic și în plan informal, ce ar putea să contribuie la optimizarea tranziției de la grădiniță la școală.

În continuarea lucrării este prezentat experimentul întreprins în scopul optimizării tranziției de la grădiniță la școală, pornind de la concluziile studiului constatativ, prin propunerea unui program formativ destinat educatoarelor de la grupa mare și învățătorilor de la clasa pregătitoare; elaborarea și implementarea unui program de parteneriat cu familia, menit să conștientizeze implicarea familiei în procesul educațional al copilului; organizarea de activități didactice, axate pe tehnici specifice metodei Mind Lab și ale gândirii laterale. În totalitatea sa, lucrarea de față contribuie în mod real la optimizarea procesului de tranziție de la grădiniță la școală și la asigurarea unor performanțe școlare superioare, ca rezultat al unei bune adaptări socio-emoționale a școlărilor la regimul școlar.

Etapa formativă a cercetării a constat în elaborarea unui program de intervenție educațională și în experimentarea lui pe eșantionul de subiecți aleși în etapa anterioară.

Programul de intervenție formativă a vizat următoarele trei direcții principale de lucru:

1. Elaborarea unui proiect de program de formare (*Prevenirea inadaptării școlare. Aspecte particulare practicii școlare/ preșcolare, în corelație cu parteneriatul școală-familie*) a cadrelor didactice de la grupele mari și clasele pregătitoare, privind armonizarea demersului curricular și metodologic în grădiniță /școală
2. Dezvoltarea sistematică a relațiilor parteneriale școală – familie (prin ședințe cu părinții, lectorate pe diverse teme educative, consilierea părinților).
3. Realizarea unui program de activități formale, nonformale și informale adecvat elevilor clasei pregătitoare, în vederea optimizării tranziției de la grădiniță la școală (proponere de activități ludice desfășurate după modelul metodei Mind Lab și de activități ludice desfășurate prin utilizarea tehnicilor de gândire laterală).

Etapa postexperimentală cuprinde următoarele activități:

- Completarea protocolului de observație, pe aceleași teme ca și în etapa preexperimentală, în cadrul lecțiilor desfășurate cu elevii clasei I (subiecții eșantionului experimental);
- Administrarea testelor finale la Comunicare în limba română/ Matematică și explorarea mediului la subiecții eșantionului experimental și de control.
- Aplicarea și interpretarea instrumentului de cunoaștere a copiilor de vârstă mică, BESSI.
- Analiza rezultatelor obținute în urma intervenției experimentale.

Deși proba BESSI nu a fost aplicată în etapa preexperimentală (neavând-o la dispoziție la momentul respectiv), administrarea acesteia pe parcursul cercetării a adus în prim-plan o serie de date relevante pentru educația din România și pentru realizarea unei continuități realiste între programele derulate în grădiniță și cele din școală. O parte dintre datele obținute au explicat în mare măsură rolul familiei în dezvoltarea și formarea copiilor, iar rezultatele parteneriatului cu familia s-au observat cel mai bine prin analiza datelor probei BESSI.

Cercetarea noastră poate fi considerată imaginea unui nou spectru social, care obligă la schimbarea strategiilor didactice în funcție de circumstanțele sociale identificate, iar pentru realizarea scopurilor stabilite, conform ipotezei generale și a celor specifice ale experimentului, am pornit de la următoarele demersuri:

- a) cunoașterea și descrierea procesului de inadaptare școlară, precum și a cauzelor care conduc la apariția acestuia;
- b) analiza relației dintre lipsa motivației și a performanței școlare a elevilor cu dificultăți în învățare, constând în identificarea vulnerabilităților de dezvoltare a copiilor mici în cadrul procesului de învățământ;
- c) radiografierea relațiilor existente în familie, precum și descoperirea greutăților economice considerate de noi factori de risc educogen;
- d) conceperea/ proiectarea unor programe de intervenție pentru elevii cu probleme de adaptare, în vederea integrării totale în procesul educativ și, implicit, în scopul îmbunătățirii performanțelor școlare ale acestora.

Așa cum am mai amintit, pe parcursul cercetării atenția noastră a fost orientată înspre trei direcții convergente: formarea profesională a cadrelor didactice, introducerea sistematică în activitatea claselor primare mici (pregătitoare și I) a elementelor ludice de natură să îmbine armonios relaxarea cu dezvoltarea socio-cognitivă a elevilor (evitând trecerea abruptă de la grădiniță la școală) și parteneriatul grădiniță/școală – familie, familia fiind percepută ca mediator între școală și copil, dar și facilitator al parcursului formativ al acestuia.

Antrenarea cadrelor didactice în activități de dezvoltare profesională este întotdeauna un demers constructiv. În contextul cercetării noastre am apreciat că programele de formare pot contribui și la optimizarea tranziției de la grădiniță la școală, prin prevenirea și depășirea dificultăților generate de lipsa unei unități curriculare la cele două nivele de învățământ. Apelul la experiența profesională a unor experți în educație poate constitui un reper pentru cadrele didactice care nu cunosc bine ce se întâmplă la alte nivele de învățământ (care preced sau succed nivelul la care lucrează) și care au nevoie de o organizare unitară a demersurilor curriculare.

Cercetarea noastră a demonstrat că este nevoie de o acțiune unitară a educatoarelor și învățătoarelor pentru a facilita adaptarea școlară a copiilor și reușita lor în învățare, rezultatele copiilor demonstrând acest aspect.

Pe de altă parte, motivarea părinților în realizarea de parteneriate reale cu școala, având disponibilitate în luarea deciziilor importante privind educarea copiilor lor, privind instituția căreia își încredințează copiii, este atributul școlii ce duce la creșterea încrederii comunității în instituția școlară și la responsabilizarea părinților în ceea ce privește rolul lor educogen. Munca este dificilă datorită faptului că în marea majoritate a comunităților parteneriatul educațional nu este un element care să facă parte din cultura organizațională a comunității. De aceea, în realizarea parteneriatului școală-familie, sunt necesare, implicit și activitățile de îndrumare a părinților prin intermediul școlii. Nu este posibil parteneriat școală-familie fără educația părinților, cum nu putem aminti de educația părinților fără colaborarea acestora cu școala.

În ceea ce privește relația dintre școală și familie din perspectiva rolului acesteia în prevenirea inadaptării școlare în cazul elevilor din clasa pregătitoare și clasa întâi, experimentul întreprins a validat următoarele aspecte:

- În ședințele cu părinții se pot pune bazele unui parteneriat educațional eficient, după care, acestea pot trece într-un plan secundar;

- În relațiile școală – familie, trebuie câștigată întâi încrederea familiilor slab și satisfăcător educogene;

- În situația în care apar elevi cu simptome de adaptare/ inadaptare, educatorul, cunoscător al factorilor interni (biopsihologici) și externi școlari, trebuie să-și îndrepte atenția asupra factorilor externi socio-familiali și să diversifice activitățile de parteneriat cu familia sau să modifice strategiile de lucru, pentru a scoate elevul dintr-o zonă periculoasă, a insuccesului școlar, eșec școlar, abandon școlar etc..

Din cercetarea întreprinsă trebuie scos în evidență factorul comunicare școală – familie, ca element de susținere a parteneriatului. Datele cercetării arată nevoia unei *comunicări mai deschise* între părinți și cadrele didactice, astfel încât această cooperare școală-părinți să ajungă o realitate firească.

Relațiile școală-familie nu sunt lipsite de dinamism, ci alcătuiesc un fenomen complex care poate fi schimbat prin factori care țin de elev, datorită nivelului educogen al familiei. Activitățile de parteneriat implementate asigură determinarea învățătorului de a continua drumul colaborării. Printr-o relație partenerială eficientă se poate regla raportul dintre nivelul de aspirație al părinților și potențialul elevilor, cu efect asupra creșterii gradului de implicare a părinților în educație. Activitățile cu părinții necesită acțiuni judicioase planificate, care pot spori gradul de încredere al părinților în instituție, având ca efect reușita tranziției spre școlaritate.

Pentru reușita parteneriatelor școlare care își propun prevenirea inadaptării școlarului mic este necesară o strategie bine conturată care să cuprindă activități diversificate, desfășurate într-un climat cald, prietenesc. Este primul pas spre câștigarea încrederii părinților în educație. Ei vor deveni la rândul lor parteneri în educația propriului copil. Interesul lor pentru școală se va face simțit în sprijinul necondiționat pe care îl vor oferi copilului în efortul său de a face față cerințelor mediului educațional.

Mentalitatea că doar școala trebuie să se ocupe de educația copiilor – învățătorul cunoaște cel mai bine drumul ce trebuie parcurs – va dispărea treptat și se va cristaliza ideea că învățătorul are nevoie de ajutor, de sprijin din partea părinților pentru creșterea calității educației, în scopul înlăturării discontinuității în tranziția de la grădiniță la școală.

Privind din alt punct de vedere, felul în care decurg activitățile instructiv-educative, mai cu seamă în primele clase primare, poate determina o trecere mai lină de la regimul grădiniței la cel școlar. De aceea am propus activități axate pe joc, în care elevul să reunească factorul ludic cu cel de învățare cognitivă într-o manieră mult mai agreabilă.

Simptomele apariției unei eventuale stări de inadaptare sunt indiferența și pasivitatea copilului în procesul de pregătire pentru școală, acestea situându-l în categoria elevilor întârziați la învățătură. Starea de inadaptare se intensifică atunci când profesorul își exprimă în mod repetat neîncrederea în capacitățile copilului de a evolua în domeniul cunoașterii. În schimb, copilul conștientizează cele afirmate de profesor, referitor la capacitatea sa de evoluție în domeniul cunoașterii, și dă răspunsuri potrivite stării sale de nemulțumire, în urma cărora obține rezultate din ce în ce mai slabe. Pe de altă parte, atitudinea de supraestimare a capacității reale a copilului de către profesor, ceea ce presupune existența unui cumul intelectual, în realitate inexistent, îl

pune pe elev în postura de a gestiona diferențele dintre exigențele profesorului, pretinse a fi satisfăcute și rezistența nervoasă a copilului evaluat, acesta manifestându-se fie prin respingerea cerinței supradimensionate, fie prin eludarea acesteia. Este momentul în care între cei doi actori ai actului didactic, profesor și copil, pot apărea dezacorduri referitoare la cauzele reale care explică succesul sau insuccesul școlar. Drept consecință a acestei stări conflictuale, profesorul motivează diferit de elev insuccesul acestuia, iar motivul invocat de acesta este respins de elev, împreună cu alte măsuri luate de profesor împotriva acestuia. În plus, situația conflictuală se acutizează, dacă profesorul repetă aceste practici, iar elevul manifestă o rezistență interioară ce amplifică trăirea unui sentiment de nedreptate ce blochează comunicarea dintre el și profesor.

Prin noile metode interactive, copiii se sprijină unii pe alții în acumularea de cunoștințe, împărtășindu-și gândurile; învață să se exprime liber, dobândesc competențe importante. Activitățile didactice planificate și desfășurate într-o manieră creativă și liberă au condus spre învățarea activă, participativă, încurajând inițiativa, creativitatea școlărilor, motivația intrinsecă, asigurând participarea lor creativă, captându-le interesul și angajându-i afectiv și atitudinal. Elementele de logică și creativitate din jocurile și activitățile de învățare realizate prin tehnicile specifice metodei Mind Lab și principiilor gândirii laterale au asigurat angrenarea resurselor proprii în găsirea unor soluții, în rezolvarea sarcinilor, mărinđ capacitatea de investigație.

La nivelul grupului experimental, în urma intervenției noastre s-a constatat o creștere a performanței școlare și a scorurilor indicatorilor privind conduita socio-emoțională și cognitivă a elevilor. Astfel, în urma interpretării rezultatelor obținute, a analizei comparative a rezultatelor, am observat în ce măsură s-a realizat o îmbunătățire în cadrul comportamentelor cognitive, sociale și emoționale ale școlărilor. La finele acestui experiment am constatat că noile metode și tehnici au influențat pozitiv cantitatea și calitatea cunoștințelor preșcolărilor, formarea și consolidarea deprinderilor și priceperilor de muncă intelectuală, rezolvarea corectă a problemelor, perspicacitatea și potențialul lor creativ, ceea ce a determinat în mod implicit creșterea randamentului școlar, dezvoltarea proceselor intelectuale în strânsă corelație cu dezvoltarea socio-emoțională, într-un cuvânt pregătirea optimă pentru activitatea lor școlară.

Datele obținute la testele/probele de evaluare aplicate succesiv în etapa ameliorativă și în cea finală confirmă ipoteza lucrării, și anume: implementarea unui program de intervenție, de armonizare a demersului curricular și metodologic al educatoarelor de la grupele mari și

învățătoarelor de la clasele pregătitoare, axat pe activități de dezvoltare profesională, pe inserția de activități ludice în programul de activitate școlară și pe programe de dezvoltare a relațiilor parteneriale grădiniță/școală – familie, conduce la facilitarea tranziției de la grupa mare la clasa pregătitoare, evidențiată prin performanță școlară și comportamentală superioară la nivelul elevilor.

În urma rezultatelor desprinse prin analizele de ordin calitativ și cantitativ, dar și în contextul fundamentării teoretice susținute în prezent de teoriile asupra tranziției de la grădiniță la școală, putem concluziona următoarele aspecte finale:

- * La nivelul învățătorilor, elementele care contribuie în mod substanțial la mărirea eficienței procesului de adaptare la școală cuprind preocupările față de capacitatea de proiectare, orientare și desfășurare a procesului instructiv-educativ ca o continuitate a activității realizate în grădiniță;

- * Demersurile de prevenire și depășire a elementelor de discontinuitate în tranziția de la grădiniță la școală trebuie să includă în mod direct și conștient parteneriatul cu familia;

- * Sporirea gradului de interacțiune elev-elev prin angrenarea în activități de învățare colaborativă, de explorare a elementelor din natură, stimularea exprimării părerilor sunt factori ce pot influența activitatea intelectuală a elevilor și pot sprijini dezvoltarea socio-emoțională ce converge înspre o bună adaptare școlară;

- * Antrenarea cadrelor didactice în activități de dezvoltare profesională poate contribui la optimizarea tranziției de la grădiniță la școală, prin prevenirea și depășirea dificultăților generate de lipsa unei unități curriculare la cele două nivele de învățământ;

- * Desfășurarea de activități colaborative cu elevii în cadre nonformale, contribuie la o bună cunoaștere profesor-elev, elev-elev și la formarea deprinderilor de interrelaționare, eficiente procesului de adaptare școlară.

Bibliografia extinsă, utilizată ca sursă de informare în elaborarea tezei este prezentată la final, alături de anexe. Acestea din urmă cuprind chestionarele utilizate în diferitele etape ale cercetării, aplicate în contextul activităților propuse, testele de evaluare pe domeniile/ disciplinele

propușe spre analiză ca și protocoalele de colaborare dintre familie și școlile implicate, fișe de observație, completate de cadrele didactice participante.

Contribuția teoretică și practică a lucrării

Una dintre contribuțiile noastre a constat în elaborarea programului de formare pentru cadrele didactice de la grupele mari din grădiniță și învățătorii de la clasele pregătitoare, în urma căruia s-ar putea armoniza demersurile de natură curriculară de la cele două nivele de învățământ, astfel încât să se eludeze eventualele elemente de discontinuitate care permit apariția fenomenelor de inadaptare școlară. Deși acest program a rămas în stadiul de proiect (din cauza dificultăților de ordin administrativ de punere, în aplicare), s-au realizat totuși o serie de activități comune cu cele două categorii de cadre didactice (întâlniri metodice, dezbateri, discuții profesionale etc.), care au permis conștientizarea principalelor puncte de convergență sau inadvertențele dintre conținuturile curriculare și modalitățile de lucru de la grădiniță și școală, ceea ce mi-a permis să stabilesc noi repere de lucru în activitatea didactică viitoare.

Am constatat că, în ciuda aspectelor pozitive rezultate în faza de tranziție de la grupa mare la clasa pregătitoare, se dovedesc încă necesare programarea și aplicarea unor măsuri de intervenție cu valoare de *bune practici*. Astfel am reliefat câteva trăsături portretistice de excelență didactică, rezultate ale colaborării noastre cu educatoarele și profesorii din grupul de participanți, practici constituite dintr-o sumă de metode și strategii didactice preconizate, care odată aplicate pot contribui la sporirea performanțelor școlare la elevii din clasa pregătitoare cu manifestări atipice în dezvoltare și cu elemente de inadaptare școlară.

Pe de altă parte, am considerat că un aspect educațional important astăzi, poziționat pe un loc secund în procesul clasic de învățământ, este reprezentat de identificarea unor forme de colaborare activă care pot contribui la consolidarea parteneriatului școală – familie, acesta fiind decisiv în ceea ce privește prevenirea inadaptării unor elevi la exigențele actuale ale școlii. Această colaborare în cadrul unui parteneriat real și nu formal, poate avea ca rezultat prestația pozitivă a elevului în toate acțiunile sale de satisfacere a cerințelor impuse de mediul educațional

actual. Legătura strânsă dintre familie și școală trebuie să aibă în vedere particularitățile de vârstă, precum și cele individuale ale elevilor din clasa pregătitoare.

Conform cercetării noastre, procesul de adaptare a copiilor din grupa mare la cerințele clasei pregătitoare s-a desfășurat în condiții bune, rolul părinților în acest proces educativ a fost apreciat drept consistent. Prin urmare, prin aplicarea unei game diverse de modalități de inițiere a unui parteneriat real cu familia, apreciez că am reușit să consolidez rolul familiei printr-o relație mai strânsă și permanentă realizată în mod egal dinspre familie înspre școală, ca și dinspre școală înspre familie. Așadar, premisa că introducerea unui intermediar în raporturile școală-elev – implicarea familiei în activitatea școlară - cu rol de mediere, poate duce la prevenirea inadaptării școlare, se confirmă.

În al treilea rând, în contextul experimentului formativ am considerat important să abordăm cu predilecție alte metode și tehnici de învățare, mai apropiate de conceptul de joc și de cel de libertate (caracteristice școlarului mic), astfel încât să creștem performanțele școlare ale acestuia, în paralel cu o dezvoltare optimă din punct de vedere socio-emoțional. Așadar, prin conținutul formativ, lucrarea de față are un caracter de aprofundare a metodologiei de folosire a cât mai multor metode, tehnici și procedee moderne și tradiționale pe care le-am aplicat în activitățile cu elevii claselor pregătitoare, astfel căutând să răspund necesităților unui învățământ modern. M-am axat în special pe activități construite pe baza aplicării tehnicilor de gândire laterală și a jocurilor logice (specifice metodei Mind Lab), care au vizat implicarea gândirii creative și a abilităților de comunicare, cu care copilul va lucra pe tot parcursul activității sale.

Una dintre contribuțiile aduse de această lucrare constă în adaptarea și administrarea probei BESSI populației din România. În scopul cercetării actuale, pentru a evalua copiii de grădiniță și elevii din clasa pregătitoare, atât de către părinți, cât și de către profesori am folosit Indexul de susținere a competențelor timpurii (BESSI, Hughes & White, 2015). Instrumentul evaluează factorii de familie care sprijină pregătirea școlară, iar în urma evaluării succinte a copiilor pot fi identificați aceia care au nevoie de o evaluare mai aprofundată a pregătirii școlare sau de o intervenție în măsură să faciliteze adaptarea lor școlară.

Limite ale cercetării

Deși am încercat să aprofundez problematica tranziției de la grădiniță la școală cu particularitățile sale, în scopul eficientizării acesteia, pe parcursul cercetării s-au înregistrat diferite dificultăți, care se constituie, în mod obiectiv, în limite ale cercetării.

Dintre acestea aș aminti în primul rând selecția unui grup de subiecți relativ mic ca număr, deoarece, dorind să monitorizez longitudinal parcursul acestora de la grădiniță la școală, nu am avut la îndemână un număr mai ridicat de subiecți, numărul grădinițelor și școlilor din Vatra Dornei fiind redus.

O altă limită a constat în lipsa certitudinii obiectivității respondenților la instrumentele de investigație utilizate pe parcurs. În vederea micșorării efectelor negative, solicitarea de completare a chestionarelor de către educatoare sau învățătoare s-a făcut instituțional, apelând la conducerea instituțiilor de învățământ (prin scrisori adresate directorilor), iar acțiunea de completare a acestor instrumente de lucru s-a realizat independent. În plus, completarea inadecvată a chestionarului a îngreunat prelucrarea datelor. Am constatat că unii respondenți au fost tentați să prezinte situația care-i favorizează pe ei sau propria lor școală (chiar dacă pentru a eluda aceste limite, cei chestionați au fost informați că răspunsurile date sunt confidențiale, iar cele inovatoare vor fi cuprinse în corpul actualei lucrări, cu menționarea sursei). Obținerea datelor s-a făcut dificil, unele chestionare au fost returnate pentru o reumplere obiectivă. De asemenea, prelucrarea datelor și coroborarea informațiilor s-a făcut într-un timp prea scurt, referitor la volumul de informații primit.

O altă limită am considerat că ar fi imposibilitatea de a administra proba BESSI în cele două etape ale cercetării, preexperimentală și experimentală, din cauză că am avut acces la aceasta doar în timp ce deja lucram la etapa formativă. Astfel s-a reușit doar validarea acestei probe pe populația românească, cu șanse de a se utiliza în cercetări viitoare.

Faptul că programul de formare propus cadrelor didactice de la grupele mari și clasele pregătitoare a rămas doar în stadiul de proiect (neavând posibilitatea să-l implementez propriu-zis), poate fi considerat o altă limită a cercetării.

Direcții viitoare ale cercetării

În concordanță cu concluziile precizate mai sus pot fi formulate și o serie de sugestii educaționale raportate la aspectele tranziției de la grădiniță la școală, având scopul de a direcționa activitatea cadrelor didactice înspre identificarea de noi posibilități de intervenție formativă ce conduc la o adaptare școlară facilă:

- achiziția, de către cadrele didactice, de informații permanent actualizate, cu privire la curriculumul din grădiniță și școală, ca și a modalităților de a asigura o continuitate logică a acestora;

- promovarea unui set de conținuturi curriculare care să se axeze nu doar pe antrenamentul abilităților cognitive ale elevilor, ci și pe cele socio-emoționale;

- antrenarea funcțiilor gândirii și a abilităților sociale ale elevilor prin intermediul activităților de învățare și al jocurilor bazate pe tehnicile gândirii laterale și a metodei Mind Lab;

- includerea sistematică a activităților extrașcolare desfășurate împreună cu părinții, în ansamblul activităților educațional-formative, în scopul creșterii congruenței psiho-afective între elevi și a dezvoltării competențelor ce asigură o bună adaptare școlară.

În consecință, prin considerentele teoretice prezentate în lucrarea de față și prin intervenția experimentală la nivelul claselor implicate în cercetare au putut fi evidențiate și verificate câteva dintre aspectele relevante ale tranziției de la grădiniță la școală, cu elementele specifice de continuitate și discontinuitate.